

Az Arany-könyv két fő gyengeségének néhány fontos, tisztázatlan kérdés elhanyagolását tartjuk, továbbá azt, hogy nem hozta eléggé emberi közelségbe irodalmunk egyik legerősebb alkotóját. Újlag hang-

súlyozzuk azonban, hogy a mű így is számottevő nyeresége irodalomtörténetírásunknak, s szerzője a leghivatottabb egy összefoglaló nagy Arany-pályakép megírására.

Nagy Miklós

ADY ENDRE VÁLOGATOTT VERSEI

Szerkesztette a Magyar Írók Szövetsége és a Magyar Irodalomtörténeti Társaság Ady-bizottságának megbízásából *Bóka László, Bölöni György, Hatvány Lajos, Király István*. Sajtó alá rendezte: *Vargha Kálmán*. Szépirodalmi Könyvkiadó Bp. 1932.

Századunk mindeddig legnagyobb magyar költője születésének hetvenötödik évfordulójára jelentette meg a Szépirodalmi Könyvkiadó a költő válogatott verseit. Ady Endre versei már a felszabadulás előtti Magyarországon is széles körben voltak népszerűek. Több kiadásban adták ki összes verseit. Az összes versek kiadása mellett különféle válogatások is napvilágot láttak. Verseinek kiadása megsokszorozódott a felszabadulás után, hisz az új Magyarország építői nagy elődjüket tisztelik Ady Endrén.

Felmerül a kérdés: mi értelme van annak, hogy verseiből válogatásokat adtak ki a múltban és adunk ki mi is? Hiszen Ady egész életműve, ezen belül egy-egy verskötetete zseniálisan megkomponált művészi egész, ahol minden kötetnek és ciklusnak megvan a társadalmi és politikai értelme. Mielőtt erre a kérdésre felelnénk, világosan kell látnunk azt is, hogy Ady verseiből nemcsak kiadók készítették válogatásokat, hanem a nép is elvégezte azt. Ady költészete saját korának ellentmondásossága, bonyolultsága folytán nem olyan kristálytisztá, — formájában és tartalmában népi — költészet mint a Petőfié, hanem »ellentmondásos egység«. (Révai József) A nép — a munkások, parasztok, a haladó értelmiség — ebből a bonyolult, ellentmondásokkal teli, de lényegét tekintve gyökeréig népi költészetből elsősorban azokat a verseket érezte szívéhez közel állóknak, amelyekben a költő legkevésbé ellentmondásosan, kevésbé áttett-módon adott hangot a nemzeti élet soronlevő nagy kérdéseinek: tehát a magyarság-verseket és forradalmi verseket érezte leginkább magáénak. A nép tehát ösztönösen a lényegret ragadta meg. Nem mondhatjuk ezt el a felszabadulás előtti hivatalos válogatásokról: ezek eltorzították a költő arcképét. Előszóval helyezték előtérbe a vallásos, a vívó Adyt, de elfelejtették arra rámutatni bevezetésekben, hogyan következett mindez Ady korának társadalmi valóságából. Idealizálták Ady magányosságát és mégcsak meg sem próbálták feltárni, hogy Ady menekülni igyekezett ebből az egyedüliség-

ből. Másfelől előtérbe állították a magyarság versek íróját, a fajtáját és népét sirató nagy költőt, s nem véve tudomást arról, hogy ez a lírai hang a megkésített forradalom miatt érzett keserűségből fakadt és egyben a nép passzivitását is ostromozza. — Igyekeztek megtenni Adyt a »tragikus magyarság« koncepció szellemi ősenek. Nagyjában-egészében ezek a vonások jellemezték egyfelől a hivatalos körök, másrészt a népiesek egy részének Ady-szemléletét s a kiadásukban megjelent Ady-válogatásokat. Ezek tehát valamilyen szempontból eltorzították a költő képét válogatásaikban.

A felszabadulás után Révai József Ady-tanulmányai nyomán bontakozott ki Ady igazi képe s ez a tanulmány derítette fel Ady költészete ellenmondásosságának s az ezt művésziileg tükröző szimbolizmusnak társadalmi gyökereit. Ezzel döntő fordulat történt az Ady-értékelésekben. Az olvasók körében hatalmas érdeklődés nyilvánult meg Ady életműve iránt. Az összes művek többszöri kiadása mellett ezt igyekeztek kielégíteni a válogatások. A válogatások terén kétféle ideológiai elhajlás történt: a szociáldemokraták csak Ady forradalmiságát hangsúlyozták, s ezzel leegyszerűsítették, elszegényítették Ady költészetének roppant gazdagságát, amely a gondolkodó ember csaknem minden kérdésére választ keresett. A népiesek egyrésze tovább vitte Ady képét, válogatásuk is jellemző módon ezzel a címmel jelent meg: »Az ütések alatt.«

A népnevelés országos nagy feladatait tekintve szükség van Ady verseinek válogatott kötetére, hiszen az irodalommal éppen most ismerkedő olvasót megzavarhatja és elriaszthatja Ady sajátos művészi kifejezési formája, és első olvasásra nem tudja kiválasztani azokat a verseket, amelyek megismerése után kedvet kap a többihez is. Egy jó válogatásnak tehát átfogó képet kell adnia Ady életművéről, amely egyben fejlődéskép is, és a jellemző vonásokat kell tükröznie.

Az előttünk álló válogatás teljes egészében kielégíti ezt az igényt. A költő egész élet-

művéből válogat, s verseinek mintegy harmadát tartalmazza.

Nagy erénye mindenekelőtt, hogy nem retusálja a költő arcképét, hanem lényegét tekintve Ady igazi képe bontakozik ki ennek alapján. A kötet szigorúan kronologikus rendben közli a verseket. Ez feltétlenül helyes módszer. A verseskötetek és ezen belül a ciklusok művészi koncepcióját egy válogatás természetesen nem tudja megtartani. Különbösen is: a ciklus rendjét csak a költőnek van joga megbontani. Rendkívül helyes elv, a kronologikus rend, különösen az utolsó Ady-kötetet — »Az utolsó hajók«-at — tekintve, amely csak a költő halála után 1923-ban jelent meg. Így természetesen ennek a posthumusz kötetnek a darabjai is beépülnek az időrendbe.

Jobbán érzékelhetővé teszi a fiatal Ady művészi fejlődését is a kronologikus rend. A korai Ady-kötetből csak azokat a verseket tartalmazza, amelyeket maga Ady is felvett az Új Versekkbe. Viszont az időrend lehetővé teszi, hogy valamelyest lássa az olvasó az Új Versekhez vezető fejlődést is. Szigorúan tudományos szempontból különösen nagy használnál jár ezt a kronológiát alaposan szemügyre venni. Fény derül például Ady cikluskomponáló módszerére. Az 1907-ben írt »Szent Lélek karavánja« című verset 1913-ban veszi fel A magunk szerelme c. kötetbe s egyúttal megteszi cikluscím-adó versé is. Ugyancsak ebbe a ciklusba helyezi az 1913-ban írt »Igaz, uccai álmok« c. versét is. Így komponálja meg tehát egyetlen, igazán egészében véve forradalmi ciklusát, amely zömében a közvetlenül 1912. május 23. előtt, vagy után írt verseket tartalmazza. E versek idehelyezése azonban indokolt, és sajátos szint és hangulatot ad a ciklusnak. A válogatás természetesen nagyon helyesen mindkét verset a megjelenés évébe (1907—1913) helyezi el. Ez a kronologikus elhelyezési rend tehát lehe-

tővé teszi, hogy Ady fejlődési képe rendkívül plasztikusan bontakozzon ki előttünk.

Annak ellenére, hogy a kötet lényegében helyes és igaz képet ad Adyról, sajnálattal kell megállapítanunk néhány nagy, vagy bizonyos szempontból jellemző vers kimaradását. Ady korai versei közül kimaradt: »A könnyek asszonya«, »Meg akarlak tartani«, »Elűzött a földem«, »A vár fehér asszonya«, »Búgnak a tárnák« s későbbiek közül: »A könnyek haszna«, »A mentő glória«, »Álmodik a nyomor«, »A menekülő Élet« —, hogy csak a legnagyobbakat említsük. Természetesen nem kívánhatunk teljességet a válogatástól, de úgy érezzük, hogy az említett versek Ady fejlődési képének is jellemző darabjai. »A könnyek asszonya« és a »Meg akarlak tartani« például jellemzően mutatják a fiatal Ady sajátos stílusát, jelzőit, ahol az érzelmek izzása valószínűleg megolvastja a szavakat. (a »csókos valóság« s ehhez hasonló összetételek). »A könnyek haszna« a szocializmushoz való közeledésnek érzelmi mozzanataira derít fényt, »A menekülő Élet« emellett, hogy művésziileg is nagy vers, Ady gondolkodásának sokrétűségét, mélységét is feltárja, valamint fejlődésének egy szakaszára is fényt vet. Hiányoljuk végül, hogy az 1912-ben írt »Margita élni akar« c. verses regénykíséreltből egy-két jellemző részletet nem mutat be a válogatás. Idekíváncskozott volna a kezdőnek egy része, vagy a századeleji fővárost és irodalmi életet meglevenítő strófák. Végül két filológiai pontatlanságot szeretnénk szövéteni. Az 1914-ben megjelent »Fáradtan biztatjuk egymást« c. verset 1913-ba, az 1915-ben megjelent »Vallomás a szerelemről« c. verset 1914-be sorolták be.

E fogyatékosságok megemlézése ellenére is elmondhatjuk, hogy ez a válogatás végre az igazi Ady Endrével ismerteti meg népünket.

Varga József

MEGJEGYZÉSEK A CSILLAG 1953-AS ÉVFOLYAMÁRÓL*

Múlt év őszén a Központi Előadói Iroda ülésén a Csillagot éles, jogos bírálókat érte. A felszólalók közül többen foglalkoztak azzal, milyen felelősség terheli a Csillag szerkesztőségét az irodalmi életben elburjánzott káros jelenségek miatt. A bírálókat óta eltelt esztendő során a Csillag jelentősen megváltozott, gazdagodott, tartalmasabb, olvasmányosabb lett, rálepett arra az útra, hogy betöltsen eredeti funkcióját, valóban vezető, irányító orgánuma legyen mai irodalmi

életünknek. A Csillag ma már nemcsak névleg reprezentatív folyóirata irodalmunknak, az 1953-as év elejétől színesebb, érdekesebb anyagot nyújt olvasóinak. Ez a gazdagodás eszmei jellegű: az előző évi számok sokszor sematikus, nem egy esetben szektáns szellemével szemben merész, nagyvonalú szerkesztési politika eredményeire figyelhetünk. S ez annál jelentősebb, mert a Csillag felfrissülése irodalompolitikánk általános irányának megváltozása előtt ment végbe, ill. kezdődött el.

* Vitaindító beszámolóként elhangzott a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Nyelvi és Irodalomtudományi karának Magyar Irodalomtörténeti Intézetében, 1953. október 24-én.